

Försvarshögskolan

2009-04-24

Artilleriets stridsskola

Självständigt arbete (PYO 360)

Granatkastare i fredens tjänst

Studie av faktorer som har påverkat funktionen indirekt eld vid internationella operationer.

Uppsats i Krigsvetenskap

Vårterminen 2009

Författare: Stina Johansson

Handledare: Anders Nyström

Abstrakt

Johansson, Stina, Kadett, Försvarmakten

Granatkastare i fredens tjänst – Studie av faktorer som påverkat funktionen indirekt eld vid internationella insatser.

Försvarshögskolan, Artilleriets stridsskola, Boden 2009.

Försvarmakten deltar i allt större utsträckning i operationer utomlands. Hittills har dock inte artilleriförband deltagit men möjligheten att tungt understöd kan komma att behövas verkar inte minska.

Syftet med min forskning är att försöka belysa och ta tillvara de slutsatser som dragits av svenska förband inom funktionen indirekt eld vid internationella operationer. På detta vis hoppas jag kunna bidra till att begränsa de problem som hittills har funnits och ta tillvara vad som har fungerat bra.

Problemformuleringen lyder: *Vilka faktorer samt hur har dessa påverkat användandet av funktionen indirekt eld vid svenska internationella insatser?*

Jag har genomfört en fallstudie på det indirekta eldsystemets nyttjande i Kongo och Kosovo. För inhämtning av information har jag använt mig av tekniken enkätundersökning samt intervju.

Några av de viktigaste resultat jag erhållit är att personalen inom funktionen indirekt eld måste ha djup förståelse och en bred kunskapsbank inom artilleritjänsten för att kunna lösa problem som kan uppkomma vid internationell tjänst. Lika självklart är att de också måste kunna fungera som en skyttepluton. Allt är beroende inom vilken konfliktnivå artilleriet kommer att verka. Vidare har det utifrån resultatet även framkommit att för att få verka inom Rules of Engagement måste det fastställas vilka krav som gäller på de underrättelser som eldledningsgrupperna presenterar. Detta för att ge ett bra beslutsunderlag så att processen från upptäckt till verkan går snabbare.

Nyckelord

Granatkastare, artilleri, indirekt eld, Kongo, Kosovo, internationella insatser

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	5
1.1	BAKGRUND	5
1.2	TIDIGARE FORSKNING	5
1.3	SYFTE.....	5
1.4	PROBLEM	6
1.4.1	<i>Delproblem</i>	6
1.4.2	<i>Avgränsningar</i>	6
1.4.3	<i>Begreppsförklaringar</i>	6
2	METOD	8
2.1	INLEDNING	8
2.2	ENKÄT	8
2.3	URVAL	9
2.4	BORTFALL.....	9
2.5	INTERVJU	9
2.6	TILLFÖRLITLIGHET.....	10
2.7	ANALYSVERKTYG	10
2.7.1	<i>Försvarmaktens grundläggande förmågor</i>	10
2.8	KÄLLKRITIK	11
2.8.1	<i>Rapporter</i>	11
2.8.2	<i>Digitala</i>	11
2.8.3	<i>Reglementen</i>	11
2.8.4	<i>Litteratur</i>	12
2.8.5	<i>Informanter</i>	12
3	RESULTAT	13
3.1	KONFLIKTEN I KONGO	13
3.2	DEN INDIREKTA ELDENS NYTTJANDE I KONGO.....	14
3.2.1	<i>Verkan</i>	14
3.2.2	<i>Underrättelser/information</i>	15
3.2.3	<i>Rörlighet</i>	16
3.2.4	<i>Skydd</i>	16
3.2.5	<i>Ledning</i>	16
3.2.6	<i>Uthållighet</i>	16
3.3	DISKUSSION DEN INDIREKTA ELDENS NYTTJANDE I KONGO	17
3.3.1	<i>Verkan</i>	17
3.3.2	<i>Rörlighet</i>	18
3.3.3	<i>Skydd</i>	18
3.3.4	<i>Underrättelser/information</i>	18
3.3.5	<i>Ledning</i>	18
3.3.6	<i>Uthållighet</i>	19
3.4	KONFLIKTEN I KOSOVO.....	19
3.5	DEN INDIREKTA ELDENS NYTTJANDE I KOSOVO.....	20
3.5.1	<i>Verkan</i>	20
3.5.2	<i>Underrättelser</i>	22
3.5.3	<i>Rörlighet</i>	23
3.5.4	<i>Skydd</i>	23
3.5.5	<i>Ledning</i>	23
3.5.6	<i>Uthållighet</i>	24
3.6	DISKUSSION DEN INDIREKTA ELDENS NYTTJANDE I KOSOVO	25
3.6.1	<i>Verkan</i>	25
3.6.2	<i>Rörlighet</i>	25
3.6.3	<i>Skydd</i>	25
3.6.4	<i>Underrättelser/Information</i>	26
3.6.5	<i>Ledning</i>	26
3.6.6	<i>Uthållighet</i>	27

4	AVSLUTNING.....	28
4.1	GEMENSAM DISKUSSION	28
4.1.1	<i>Slutsatser</i>	28
4.2	FÖRFATTARENS EGNA REFLEKTIONER.....	30
4.2.1	<i>Artilleri vid låg- eller medelintensiva konflikter</i>	30
4.2.2	<i>Utbildning</i>	30
4.2.3	<i>Ledning</i>	30
4.2.4	<i>Övningar</i>	31
4.2.5	<i>Artilleriets roll i förhållande till granatkastare</i>	31
4.2.6	<i>Krav på underrättelser</i>	32
5	AVSLUTNING.....	33
5.1	FORTSATT FORSKNING	33
6	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
6.1	LITTERATUR.....	34
6.2	INTERNET	34
6.3	INFORMANTER.....	34
	Bilagor	

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Försvarsmakten deltar i allt större utsträckning i operationer utomlands. Artilleriet är inget undantag, hittills har dock inte Sverige deltagit med skjutande förband. Möjligheten att tungt understöd kan komma att behövas i framtiden verkar inte minska. Det verkar snarare som att statsmakten önskar att Försvarsmakten kan delta i operationer i hela konfliktskalan, även i de svåraste uppdragen. Det kan komma att betyda att manöverförbanden måste ha tillgång till artilleri. Då artilleriet inte deltagit med skjutande förband utomlands saknar vi de erfarenheter som kan uppstå vid internationell insats. För att skaffa sig sådan erfarenhet kan artilleriet använda sig av erfarenheter från övningar i Sverige, titta på hur utländska förband agerar eller titta på erfarenheter från egna liknande förband som har genomfört internationella operationer. Erfarenheter från övningar är bra men övning blir ofta just bara övning och många friktioner saknas. Dessa erfarenheter ska givetvis inte förringas men de kan behöva kompletteras. Vad gäller utländska erfarenheter så finns mycket erfarenhet att hämta men det är trots allt inte svenska förband, med svensk metodik, materiel och kultur som dragit dem. Därför väljer jag i uppsatsen att syna motsvarande svenska förband. Äldre erfarenheter än från tiden kring andra världskriget torde till största delen inte vara applicerbara på grund av den teknikutveckling som skett. Sverige har deltagit med granatkastarförband under en del av de insatser som genomförts under det förra seklets senare hälft. Granatkastarförband liknar till stora delar artilleriförband och kan sägas att åtminstone till del stå inför samma utmaningar som ett artilleriförband gör avseende verkan, logistik, geodesi, meteorologi och andra grundläggande förmågor. För att inför kommande internationella operationer kunna dra nytta av de erfarenheter svenska förband har gjort avser jag studera hur de tidigare insatserna har sett ut och vilka problem de har ställts inför. För att strukturera min forskning kommer jag att analysera erfarenheterna utifrån de grundläggande förmågorna; verkan, rörlighet, skydd, underrättelser/information, ledning och uthållighet.

1.2 Tidigare forskning

Konflikterna i Kongo och på Balkan finns beskrivna i en hel del litteratur. Både svenska och utländska författare har beskrivit händelserna som utspelade sig vid respektive mission. Funktionen indirekt eld behandlas inte i någon större omfattning och oftast endast som utfyllnad för att beskriva andra händelser. Vad jag kan finna har ett fåtal valt att avgränsa sig till att bara belysa nyttjandet av den indirekta elden. Dessa är från utländska förband. En av dem är Andrew Gillespie, chef för ett haubitskompani under operation ”Desert Storm” och operation ”Desert Shield”, som skrivit boken *Desert Fire – The Diary of a Gulf War Gunner*.¹ Han belyser i boken vilka utmaningar de ställs inför.

1.3 Syfte

Syftet med min forskning är att försöka belysa och ta tillvara de slutsatser som dragits av svenska förband inom funktionen indirekt eld vid internationella operationer. På detta vis hoppas jag kunna bidra till att begränsa de problem som hittills har funnits och ta tillvara vad som har fungerat bra.

¹ Gillespie, Andrew, *Desert Fire – The Diary of a Gulf War Gunner* (London, Leo Cooper, 2001)

1.4 Problem

Problemformuleringen lyder: *Vilka faktorer samt hur har dessa påverkat användandet av funktionen indirekt eld vid svenska internationella insatser?*

1.4.1 Delproblem

För att ha möjlighet att svara på min frågeställning måste jag svara på följande delfrågor:

- Vilka faktorer samt hur har dessa begränsat användandet av funktionen indirekt eld?
- Vilka faktorer samt hur har dessa gynnat användandet av funktionen indirekt eld?

1.4.2 Avgränsningar

Jag kommer att avgränsa mig till att studera nyttjandet av indirekt eld efter andra världskriget då jag anser att insatserna efter det i större utsträckning liknar ett scenario som vi kan ställas inför i framtiden. Anledningen till att jag valt det tidsspannet är för att få med två olika nivåer av konflikter. Kosovo under missionerna KS01-06 representerar en medelintensiv konflikt och Kongo under bataljon 12, en högintensiv konflikt. Jag kommer även att avgränsa mig till att endast titta på svenska enheter då jag upplever det svårt att finna detaljerad information kring utländska enheter. Då granatkastare endast använts vid de sex första Kosovobataljonerna, KS01-KS06, kommer jag endast att forska kring dessa missioner. Att finna informanter från Kongo har visat sig vara svårare och därför kommer jag endast belysa nyttjandet av granatkastarna under striderna i december 1961. Vilket också var den period då konflikten var mest intensiv. Jag kommer i uppsatsen utgå från nu upphävda skjutreglementet för artilleri och granatkastare från 1984.²

1.4.3 Begreppsförklaringar

Eldtillstånd

”Vid artilleriförband; tillstånd att beordra eld. Vid tilldelning av eldtillstånd anges skjutande förband, ammunitionstilldelning och giltighet samt behov eldberedskap.”

Eldobservatör

”Den som avdelats för att utföra eldobservation och rapportera eldens läge till den som leder elden.”³

Elduppgift:

”Chef för lägre förband ställer elduppgift för att i viss terräng och under viss tid samordna eld med rörelse och skydd...”

Avskärma ”... syftar till att begränsa fiendens möjligheter till insyn i vår verksamhet.”

Belysa ”... syftar till att underlätta strid i mörker”

Förblinda ”... syftar till att begränsa fiendens möjligheter att rikta eld och förflytta sig.”

Nedhålla ”... syftar till att tvinga fienden att under viss tid avbryta pågående verksamhet och ta skydd.”

² Försvarsmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare* (Stockholm, Chefen för armén, 1985)

³ Försvarsmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare – Del I Grunder* (Stockholm, Chefen för armén, 1985) kap begreppsförklaringar

Nedkämpa ”... syftar till att bryta fiendens motståndskraft och stridsvilja på viss plats eller förstöra fordon, utrustning eller anläggning.”⁴

Indirekt eld (skjutning):

”Skjutning med indirekt riktning som i regel leds från annan plats än batteri (pjäs-) platsen.”⁵

Konfliktnivåer

Fredsfrämjande insatser kan innebära insatser i en miljö där intensiteten på konflikten med kort varsel kan förändras. Det kan innebära att förbanden löser allt från humanitära insatser till regelrätta stridsuppgifter. Konflikterna kan delas in i olika konfliktnivåer, låg-, medel- och högkonflikt samt fullskaligt krig. Lågintensiva konflikter kan till exempel vara en mission för upprätthållande av ordning eller för att observera och rapportera för att ge underlag för fortsatta åtgärder. Vid medelintensiva konflikter kan gränser mellan parter skapas och övervakas, kontrollering att avtal efterföljs och att militär eller irreguljära förband avväpnas och demilitariserar. Verksamhet i ett insatsområde som är exempel på högkonflikt kan vara då stridande parter med våld måste skiljas åt. Eller då ett förband måste ta initiativet för att väpnade angrepp skall upphöra. Det kan också komma att innebära skydd åt humanitära insatser och civilbefolkningen.⁶

Moteld

”Eld som syftar till att förhindra fiendens anfallsförberedelser.”⁷

Stormeld:

”Eld som syftar till att skapa lokal överlägsenhet för att åstadkomma förluster och att möjliggöra våra förbands förflyttning till terräng varifrån eld kan avges.”⁸

⁴ Försvarsmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare – Dell Grunder* (Stockholm, Chefen för armén, 1985) kap begreppsförklaringar

⁵ Chefen för armén, *Nomenklatur för armén* (Stockholm, Chefen för armén, 1984) s 13

⁶ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 23

⁷ Försvarsmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare – Dell Grunder* (Stockholm, Chefen för armén, 1985) kap begreppsförklaringar

⁸ Försvarsmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare – Dell Grunder* (Stockholm, Chefen för armén, 1985) kap begreppsförklaringar

2 Metod

2.1 Inledning

Frågeställningen innebar att jag skulle beskriva hur något varit i syfte att få fram faktorer som påverkat användandet av granatkastare. Således har jag gjort en fallstudie på det indirekta eldsystemets nyttjande i Kongo och Kosovo och med en deskriptiv.⁹

Jag har inledningsvis genom litteraturstudier samlat in information om konflikterna i Kosovo samt i Kongo. För att få en djupare förståelse om hotbilden i respektive operationsområde har jag även inhämtat information kring vilken uppgift respektive bataljon hade. Syftet med informationshämtningen som inte rör den indirekta elden är att få en uppfattning och vilken typ av konfliktnivå som var i området under den berörda tiden. Detta för att belysa eventuella skillnader i nyttjandet av den indirekta elden beroende på konfliktnivå.

Därefter har jag genomfört en enkätundersökning samt intervjuer kring nyttjandet av den indirekta elden i respektive missionsområde.

Då jag emottagit de ifyllda enkäterna har jag sammanställt informationen från enkätundersökningen genom att dela in frågorna i olika kategorier. Jag har valt att dela in frågorna med hjälp av Försvarsmaktens grundläggande förmågor och på så vis använde jag det som analysverktyg, vilket jag kommer att gå in närmare på nedan. Jag har sedan fört in svaren från Kongo och Kosovo, var för sig, till kapitlet resultat och diskuterat kring var och en. Efter det har jag fört en avslutande diskussion om skillnader och likheter från berörda insatsområden.

Informanterna har getts möjlighet att ta del av mitt arbete och lämna kommentarer. Syftet med det var att få en kvalitetssäkring på det jag kommit fram till.

Därmed har jag genom insamling av data använt mig av teknikerna enkät och intervju samt litteraturstudier. Syftet med det var att genom att studera litteraturen få en överblick över insatserna och därefter med enkäter och intervju gå in djupare på detaljerna kring funktionen indirekt eld.

2.2 Enkät

Jag har använt mig av tekniken enkätundersökning för att få kunskap om nyttjandet av granatkastare vid internationella insatser. Syftet med att använda enkät istället för intervju var i mitt fall att jag på ett enkelt sätt kunnat nå många människor.

Inledningsvis har jag sökt kontakt med informanter för att redogöra för mitt ärende och frågat om de vill delta i enkätundersökningen. Enkäten har därefter skickats ut elektroniskt inklusive ett missivbrev där jag redogjort ännu en gång för varför jag skickat ut enkäten för att öka informanternas förståelse för vad jag ville ha svar på uppsatsen.

Jag har sedan kunnat redogöra resultatet på ett riktigt sätt då alla informanter fått exakt samma frågor och i vissa fall svarsalternativ.¹⁰ För utformningen av enkäten har jag

⁹ Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod* (Lund, studentlitteratur, 2003) s 32

¹⁰ Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod* (Lund, studentlitteratur, 2003) s 61-62

studerat tidigare forskning som rör Förenta Nationernas (FN) insats i Kosovo. Jag har även studerat svenska skjutreglementen för att få ökad kunskap om funktionen indirekt eld.¹¹

Risken med en enkät med relativt många frågor är att informanterna svarar godtyckligt på frågor och att svaren inte blir rättvisande. Informanterna kan dessutom ha ändrat uppfattning om saker när det var 10 år sedan första missionen ägde rum.

2.3 Urval

Vad gäller enkäten är veteraner från KS01-KS06 informanter. De har haft befattning som artillerichef, kompanichef eller plutonchef vid en granatkastarenhet. Informanterna har på så sätt tjänstgjort i olika befattningar, på olika nivåer och vid olika missioner och dessa i sin tur med olika karaktär. Motivet till det var att skapa en bred bild av nyttjandet i Kosovo och belysa användandet från alla nivåer inom funktionen indirekt eld.

För att hitta så många informanter som möjligt att svara på enkäten har jag kontaktat internationella utbildningsenheten (IntUtbE) för namn på personal som tjänstgjort på befattningar inom urvalskategorin. Jag har sedan vart efter jag kommit i kontakt med en informant frågat denne om fler personer. Det har ändå visat sig vara svårt att hitta så många informanter då många inte längre tjänstgör i Försvarmakten och för att tiden för informationsinhämtning var begränsad.

2.4 Bortfall

Inledningsvis hade jag en bred urvalskategori och skickade ut en förfrågan till personer tjänstgörande inom funktionen indirekt eld i Kosovo. Med hänsyn till problemet att komma i kontakt med informanter begränsade jag min urvalskategori ytterliggare och landade på arton personer. Av dessa svarade fjorton, som jag sedan skickade enkäten till. Slutligen erhöll jag svar från tio.

2.5 Intervju

Då lång tid förflutit sedan Kongomissionerna skedde har det varit svårt att finna informanter till enkäten jag utformat. Därför valde jag att använda mig av tekniken intervju för att få så mycket och riktig information som möjligt av den person jag kommit i kontakt med. I intervjun har jag utgått från frågorna i enkäten för att få svar som avhandlar samma områden som svaren i enkäten. Intervjun genomfördes per telefon och spelades in och därefter nedtecknade jag resultatet. Jag anser att intervju i det här fallet lämpas bättre för insamling av fakta då jag vid intervjutillfället även hade möjlighet att fråga informanten om saker som rörde missionen som helhet. Även för inhämtning av information om granatkastarnas nyttjande i Kosovo använde jag mig av intervju för att fördjupa enkätsvaren och få en så bred bild som möjligt. De informanter jag valt att intervjua i denna uppsats har varit underofficer eller officer som tjänstgjort i Kongo under 1960-talet samt från Kosovo från KS05, med kunskap om den indirekta elden.

¹¹ Försvarmakten, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare* (Stockholm, Chefen för armén, 1985) kap begreppsförklaringar

2.6 Tillförlitlighet

Då svarsantalet på enkäten var låg kan dess tillförlitlighet ifrågasättas. Dock så var frågorna till del öppna och informanten fick skriva en förklaring till det svarsalternativ de valt. På så sätt fick jag en bild om varför informanten svarat som denne gjort ifall två personer tjänstgörande under samma mission haft olika åsikter. Syftet var också för att få in mer information kring faktorerna. Svaren på enkätundersökningen är informanternas egen uppfattning och svarens riktighet har ej kunnat kontrolleras, dock så stärks tillförlitligheten då vissa av svaren går att finna i litteraturen jag läst.

Enkäten har även varit underlaget vid intervjutillfällena vilket gör att jag berört samma område och informanterna har inte utifrån frågorna påverkats till andra svar.

Intervjusvaret från Kongoveteranen har styrkts i en Kongorapport och vidare kritik gällande dess vetenskaplighet är ej aktuell. Vad gäller intervjun med informanten från Kosovo så har denne beretts möjlighet att läsa det färdiga arbetet.

2.7 Analysverktyg

Som teoriansknytning till gällande svenska militära doktriner har jag valt Försvarsmaktens grundläggande förmågor. Dessa använder jag som analysverktyg då jag anser att det på ett enkelt sett strukturerar och förtydligar analysen. Jag anser också att detta verktyg belyser alla faktorer inom problemformuleringen.

2.7.1 Försvarsmaktens grundläggande förmågor

De grundläggande förmågorna är en ”... tankemodell frigjord från faktiska system och funktioner...” som består av sex basfunktioner; verkan, rörlighet, skydd, underrättelse/information, ledning, uthållighet. Förmågorna är alltid applicerbara på en operation oavsett nivå men beroende på vilken typ av uppgift som löses är någon eller några av förmågorna mer eller mindre väsentliga. Det är därför för chefen viktigt att fatta ett beslut till vilken eller vilka av de grundläggande förmågorna han vill kraftsamla. Dessa förmågor kan användas som ett analysverktyg av system för att se hur förmågorna samverkar för att nå ett uppsatt mål.

”De grundläggande förmågorna syftar till att tillsammans ge effekt i våra insatser.”¹²

- *Verkan*

”Verkan genom bekämpning och annan påverkan syftar till att reducera motståndarens förmåga och vilja till fortsatt strid så att eget och överordnat mål uppnås(...)För att möjliggöra snabba beslut om insats krävs att samordning av bekämpning och annan påverkan delegeras och knyts till ett område enligt principen: en chef, en uppgift och ett område.”¹³

- *Rörlighet*

Rörlighet syftar till att manövrera avdelade system, förband och övriga resurser i tid och rum så att eget och överordnat mål kan uppnås(...)Tempot i rörelsen är en viktig del i manöverteorin. I gynnsammaste fall kan rörelsen leda till att motståndaren innesluts och inför hotet att bli nedkämpad med eld ger denne upp utan strid.”¹⁴

- *Skydd*

”Skydd syftar till att – genom såväl tekniska som taktiska, passiva och aktiva åtgärder – skapa förutsättningar för ökad överlevnad, uthållighet och möjligheter till

¹² Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 30

¹³ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 67-68

¹⁴ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 69-71

verkan, så att eget och överordnat mål kan uppnås(...)Chef ska väga behovet av skydd och risktagning mot målet för verksamheten.”¹⁵

- *Underrättelse/Information*

”Underrättelser och information syftar till att kontinuerligt upprätthålla en gemensam lägesbild av pågående, bedömd och kommande verksamhet så att eget och överordnat mål uppnås(...)Det viktigaste är att, utifrån bearbetad information, dra relevanta slutsatser för såväl kortsiktiga som mer långsiktiga beslut.”¹⁶

- *Ledning*

”Ledning syftar till att samordna mänskligt agerande och resurser av olika slag i komplexa och dynamiska situationer så att eget och överordnat mål uppnås(...)Ledning skall utövas från den plats där händelseförloppet bästa kan påverkas.”¹⁷

- *Uthållighet*

”Uthållighet syftar till att kontinuerligt vidmakthålla egen personell och materiell tillgänglighet så att eget och överordnat mål uppnås(...)För att en chef rätt ska kunna bedöma stridsvärdet, krävs att han har god personkännedom om underlydande och personligen följer upp förbanden kontinuerligt.”¹⁸

2.8 Källkritik

2.8.1 Rapporter

Bataljonschefens månadsrapport, Kongorapport nr 1. Bilaga 6 Sekt I 31/12 1961 H I:14

Rapporten är en primärkälla samt uppfyller aktualiteten och närheten till händelserna. Rapporten bidrar med en tydlig redogörelse om granatkastarplutonens verksamhet under striderna i december. I förhållande till andra källor har den här källan hög status då det informanten sagt, styrks i denna källa.

2.8.2 Digitala

Nationalencyklopedin

Denna källa är ett digitalt uppslagsverk som är expertgranskat. Källan uppfyller inte närheten till händelsen och är en sekundärkälla men är en objektiv källa.

Nationalencyklopedin finns även i tryckt form vilket borgar för kvalitet. I förhållande till andra digitala källor har texter ur nationalencyklopedin hög status.

Wikipedia

Är ett digitalt uppslagsverk öppet för alla att läsa samt lägga till information. Källan är en sekundärkälla med varierande grad av trovärdighet. Dock har jag kontrollerat de källor som hänvisas till och finner att det som är skrivet är riktigt.

2.8.3 Reglementen

SkjutR Art Grk 1

Då denna litteratur är ett utbildningsreglemente som använts av Försvarmakten anser jag att det är en tillförlitlig källa och vidare källkritisk granskning är ej nödvändig. Den användes under Kosovomissionerna som gällande reglemente.

¹⁵ Försvarmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 71-72

¹⁶ Försvarmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 66

¹⁷ Försvarmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 63

¹⁸ Försvarmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 73-74

Nomenklatur för armén

Innehåller begrepp som används i Försvarsmakten. Reglementet är skrivet under 1980-talet och uppfyller således inte aktualiteten men betydelsen av begreppen är fortfarande detsamma. Senare reglemente är ej skrivet. Jag anser därför att vidare källkritisk granskning i det här fallet ej är nödvändig.

Doktrin för markoperationer

Doktrin för markoperationer är ett nu gällande reglemente för Försvarsmakten och utgiven av Försvarsmakten vilket torde borga för kvalité samt vara korrekta. Däremot kan det ifrågasättas hur objektiv litteraturen är då den kan tänkas vara framtagen för att belysa eller förklara de principer Försvarsmakten har valt att tillämpa.

2.8.4 Litteratur

Litteraturen har jag valt då Stig von Bayer, tjänstgörande i Kongo under 1960-talet, rekommenderat mig denna. Detta anser jag stärker äktheten i nedan valda källor.

Katanga

Boken Katanga är skriven av Jonas Waern, chef för bataljon 12 och 14 i Kongo samtidigt brigadchef för militärdistriktet i södra Kongo. Han beskriver den svenska FN-truppens verksamhet och miljö vid bataljonerna under åren 1960-62. Boken är trovärdig då annan litteratur samt informant styrker händelserna i boken. Boken uppfyller ej närheten till händelsen men författarens trovärdighet är stor. Jag måste dock ta i beaktande att personers historier som Waern beskriver i den här boken kan ha förskönats då de kanske hellre lyfter fram det som varit bra och talar till deras fördel än det som varit mindre bra.

Med FN i Kongo

Boken *Med FN i Kongo* är skriven av Nils Sköld som tjänstgjort under FN som kompanichef i mellanöstern och han var sedermera även chef för armén 1976-1984. I ett militärt perspektiv ger det stor trovärdighet. Då han själv inte tjänstgjort under åren som han skriver om, kan han på ett objektivt sätt granska händelserna. Han har baserat boken på källor med stor tillförlitlighet och redovisat samtliga i boken. Annat som borgar för kvalité är att boken rekommenderats av personal som tjänstgjort i Kongo. Boken är skriven 30 år efter operationen i Kongo vilket dock kan ifrågasätta aktualiteten. Dock så är mycket hämtat ur krigsarkivet. Informationen som där är hämtad är skrivet under åren det utspelade sig vilket uppfyller närheten till händelserna.

2.8.5 Informanter

Jag anser att informanterna som svarat på enkäten ger en bred bild av situationen i respektive operationsområde samt en rättvisande bild av användandet då det belyses från olika perspektiv då personalen tjänstgjort på olika nivåer. Dock så måste det tas i beaktande att då samtliga informanter tjänstgjort inom funktionen indirekt eld kan dessa ha svarat till funktionens fördel. Annan informant tjänstgörande inom en annan befattning skulle dock inte kunna besvara frågor om funktionen indirekt eld och på så vis inte varit aktuella för enkätundersökningen. Således behöver urvalet av informanter vidare ej kritiseras.

Jag anser att trovärdigheten på Förvaltare Stig Alleviks berättelser är stor då han besitter djupa kunskaper inom området indirekt bekämpning. Han har även bidragit med sin

information till ett flertal böcker skrivna av bland annat före detta chefen för armén Nils Sköld. Att dock ta i beaktande är att lång tid har gått sedan nyttjandet av granatkastarna i Kongo och vissa saker kan ha fallit i glömska eller förskönats med tiden. Min bedömning av Allevik är att han har bra minne om hur de använde granatkastarna, en anledning till det är att han många gånger återberättat sin historia under åren som gått. Kongorapporten som jag redovisat under källkritiken styrker dessutom Alleviks berättelse.

Jag har även intervjuat artilleristen major Martin Zander, artillerichef KS05 numera observatör i Kongo, för att få en fördjupad bild över nyttjandet av indirekt eld i Kosovo. Zander besitter goda kunskaper inom området indirekt eld och visar på ett stort intresse för den indirekta eldens nyttjande och har på så sätt inspirerat mig i mitt arbete.

3 Resultat

3.1 Konflikten i Kongo

I juni 1960 förklarades Kongo självständigt och president Kasavubu tog över makten. Kongolesiska regeringen hade inte förberett sig för en afrikanisering och därför spreds det ganska snabbt efter självständigheten en missbelåtenhet bland befolkningen, då de ansåg att det gick för långsamt. Detta visade sig särskilt i armén, Force Publique. Armén bestod av vita officerare och de meniga soldaterna var svarta, hämtade ur de mest rudimentära stammarna. Soldaterna fick nog och gjorde uppror mot sina överordnade och dödade och våldtog utlänningarna. En stor mängd Européer flydde landet och Belgien tillförde trupper till Kongo och då främst Katanga, i syfte att skydda sina medborgare. Då Kongo inte bett den Belgiska staten om hjälp var detta ett intrång och brott mot den nya staten Kongos självständighet. Läget i Katanga blev i detta skede prekärt. Strax efter ankomsten av de Belgiska förbanden förklarade sig den kopparrika provinsen Katanga självständig.¹⁹

Dagen efter försökte presidenten och landets premiärminister landa i Katanga men hindrades, brytningen mellan Katanga och den centrala regeringen var ett faktum. Kongos regering beslutade att be FN om hjälp.²⁰ Säkerhetsrådet beslöt att sätta in fredsbevarande styrkor i syfte att inte dra in stormakterna i konflikten.²¹

Insatsen i Kongo ämnade initialt återställa lag och ordning och skydda civilbefolkningen. Belgiens representant hade gjort ett uttalande om att Belgien inte hade några politiska syften i Kongo och avsåg lämna landet så fort FN:s trupp var på plats. FN-insatsen såg inledningsvis ut att gå enligt plan. FN anlände redan två dagar efter säkerhetsrådets beslut om att sätta in FN-styrkor i Kongo och enligt överenskommelsen lämnade Belgien Kongo med undantag för trupper stationerade i Katanga.²²

¹⁹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kongokrisen> (2009-02-06 14:32)

²⁰ Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 31-32

²¹ <http://www.ne.se/artikel/228852> (2009-02-06 14:34)

²² Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 37

Den svenska enhet som initialt kom ner till Kongo var menade att agera som en polisstyrka och var således utrustad därefter.²³ Då det krävdes en snabb insats beslutade FN att mannarna skulle bestå av frivilliga från Gaza-bataljonen och att de skulle ha samma lätta beväpning som i Gaza.²⁴ Kompanierna var beväpnade med kulsprutepistoler samt som förstärkning ett granatgevär och en kulspruta per kompani.²⁵

Utrikesministern uttalade följande rader i ett radioeko samma kväll som beslutet att sända frivilliga från bataljonen i Gaza till Kongo:

”Det är ett ansvarsfullt uppdrag den svenska truppen får, men vi tvivlar inte på att den skall fullgöra uppgiften som den gjort med uppdraget i Gaza-området. Att precisera uppgiftens innebörd är inte så lätt. Meningen är inte att truppen skall delta i strider eller verka för något politiskt program eller blanda sig i de inre förhållandena.”²⁶

Bataljonen omfattade tre skyttekompanier och ett stabskompani. Bataljonen hade tjänstgjort runt två månader i mellanöstern och deras uppgift var då att bevaka vapenstilleståndet. Av de 656 man som tjänstgjorde vid Gaza-bataljonen skrev 613 kontrakt om en månads tjänstgöring i Kongo.²⁷

Motståndarna för de fredsbevarande svenskarna blev således den Katangesiska armén som till stor del bestod av europeiska legosoldater, främst från Belgien.²⁸ De fientliga granatkastarförbanden var mycket påfrestande för svenskarna då de uppträdde av och till under hela dygnet. Många flyktingar och irländska soldater strök med av de åtskilliga granatattackerna från motståndarna.²⁹

3.2 Den indirekta eldens nyttjande i Kongo

Som jag tidigare skrivit var den svenska enhetens uppgifter av polisär art och således fanns inget behov av indirekt eld initialt i Kongo. När det senare blev allt större hotbild mot svenskarnas camp och de blev beskjutna av motståndarnas granatkastare insåg de ganska snart att det behövdes förstärkning. Sverige sände under bataljon 12 ner de första granatkastarna till Kongo med FN mandat. Det var till och med de första granatkastarna i internationell tjänst i svensk historia.³⁰

3.2.1 Verkan

Granatkastarplutonens uppgift var att bekämpa fiendens granatkastare, skjuta stormeld och understödjande eld under anfall och försvar. Artilleribekämpning är vanligtvis inte en granatkastarplutons uppgift, utbildningsståndpunkten i observationstjänst var initialt därför inte tillräcklig för att lösa denna uppgift.³¹

²³ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

²⁴ Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 45

²⁵ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

²⁶ Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 45

²⁷ Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 45-46

²⁸ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kongokrisen>

²⁹ Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994) s 31-32

³⁰ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

³¹ Kongorapport nr 1. Bilaga 6 Sekt I 31/12 1961 H I:14

Anledningen till att Sverige hade ett behov av granatkastare var dels att fienden hade granatkastare att tillgå och besköt den svenska campen men också att de svenska förbanden hade så lätt beväpning. Syftet med granatkastarna var att bekämpa de fientliga granatkastarna men också att understödja infanteriet i dess anfall. Sverige valde initialt att sända 8 cm granatkastare till Kongo vilket gjorde att svenskarna hade ett underläge i form av eldkapacitet gentemot motståndaren som hade 10,5 cm. Därför krävdes ett snabbt agerande från svensk sida att mäta in de fientliga granatkastarna och snabbt komma till verkan för att undvika motståndarens indirekta eld. Då motståndarnas granatkastare åsamkats stora förluster fick de förstärkning och ändrade taktik. För att undvika granatkastarplutonens snabba bekämpning sköt motståndaren utan större precision och därefter omgrupperade de. Detta var ett tydligt exempel på att svenskarna tvingade motståndaren till rörlighet och på så vis minskade dess verkan.³² Då kalibern på de svenska granatkastarna var mindre i form av kaliber krävdes även mer ammunition för att uppnå samma effekt som motståndaren.³³

Under striderna i december sköts 2248 stycken 8 cm sprängvinggranater (svinggranater), därav 246 st med fördröjningsspetsanslagsrör modell 52 (fsar m/52). Under anfallet mot Camp Massart sköts 940 granater och av dessa granater sköts 168 granater i stormeld under 10 minuter.³⁴

Vid uppgifts lösande agerade granatkastarplutonerna utifrån gällande reglementen och det fungerade väl. Granatkastarna hade för svenskarna en avgörande betydelse för striden då även motståndaren hade tillgång till granatkastare.³⁵

3.2.2 Underrättelser/information

Under missionerna i Kongo fanns inga kartor att tillgå därför krävdes noggranna eldförberedelser för granatkastarplutonchefen. Plutonchefen rekognoserade terrängen väl och med hjälp av den utrustning han hade att tillgå mätte han in viktiga punkter. För att mäta avstånd använde han sig av mätlina och stegning och för att ta ut riktningen till punkter använde han kompass. Vidare så utvärderade han värdena på eldledningsskivan och skissade ner terrängen på papper. Till sin hjälp hade han två eldledningsgrupper. Varje grupp bestod av en eldledare, ett eldledningsbiträde och två signalister. För att säkert lägesbestämma pjäsplats använde han sig även här av eldledningsskiva, kompass, mätlina och stegning. När skissen var klar lämnade förvaltaren Allevik, som tjänstgjorde som plutonchef under bataljon 12 och 14, skisserna till plutoncheferna på skytteplutonerna. Syftet att överlämna dessa skisser var att de i sin tur, på ett snabbt sätt kunde anmäla in eget förbands gruppering, riktning och avstånd till målet i förhållande till utgångspunkter (UPK) på kartan. Helst skulle de också genom ljudobservation om möjligt anmäla tid från avfyring till nedslag. På så vis fick skytteplutonerna fungera som eldobservatörer.³⁶

Med hjälp av skisser och mycket övning kunde förvaltaren Allevik snabbt lägesbestämma målen och avge verkanseld. Det gjorde att fienden överraskades och

³² Intervju förvaltaren Stig Allevik 2009-02-16

³³ Intervju förvaltaren Stig Allevik 2009-02-16

³⁴ Kongorapport nr 1. Bilaga 6 Sekt I 31/12 1961 H I:14

³⁵ Intervju förvaltaren Stig Allevik 2009-02-16

³⁶ Intervju förvaltaren Stig Allevik 2009-02-16

trots liten ammunitionsmängd kunde svenskarna återta initiativet och utmanövrera fienden.³⁷

3.2.3 Rörlighet

Granatkastarplutonerna hade inte några speciella fordon tilldelade utan tog de fordon de kom över. Det kunde ibland även vara lokala fordon som de fick tag på, exempelvis lastbilar. Vid operation i mörker hände det även att granatkastarplutonen framryckte till fots och rullade bilarna med avstängda motorer för att uppträda dolt i skydd av mörkret. De sköt därför ingen lysammunition då de hellre opererade dolda i mörkret eftersom motståndarna var mörkrädda och således fann inte skyttekompanierna ett behov av belyst terräng.³⁸

Genom verkan med granatkastarna möjliggjorde det rörlighet åt skytteplutonerna vid anfall.³⁹

3.2.4 Skydd

Granatkastarplutonerna var förstärkta av skytteplutonerna om det behövdes då de löste uppgifter i syfte att skapa närskydd för pjäspersonalen. Pjäspersonalen grävde pjäsvärn för visst skydd men hade själv inte möjlighet att svara för eget närskydd då de löste elduppgifter. Vidare så uppträdde de vid vissa operationer dolda av mörkret.⁴⁰

Granatkastarplutonen bidrog med skydd åt förbandet då de tvingade motståndaren till rörlighet och motståndaren kunde då inte verka med granatkastarna.⁴¹

3.2.5 Ledning

Sambandsvägarna som nyttjades var mellan eldledningsgrupperna och granatkastarplutonen. Skyttekompanierna tilldelades även varsin eldledningsgrupp som hade samband med både skyttekompanicheferna och granatkastarplutonchefen som befann sig på den plats där han bäst kunde leda striden. Vidare var det plutonchefen som hade eldtillståndet då han innan anfall redovisat eldplanen för högre chef.⁴²

3.2.6 Uthållighet

Organisatoriskt sett låg inte granatkastarplutonen under något kompani utan lydde direkt under bataljonschefen men inne på campen servades de av ett av skyttekompanierna. Därför Eldrören samt ammunitionen till granatkastare var fukt känsliga vilket kunde vara ett problem vid användande under regnperioderna i Kongo. Mynningsfodralet av läder tätade nämligen inte tillfredsställande vid ihållande regn. Ammunitionen förvarades i tubeballagen som granaterna levererades i och det fungerade väl vid transporter och skyddade granaterna effektivt mot väta.⁴³ När granatkastarplutonen ej löste elduppgifter övade de för att plutonerna skulle hålla sig skärpta och på alerten. Plutonchefen Förvaltare Allevik övade då pjäsexercis och grävning av pjäsvärn.⁴⁴

³⁷ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

³⁸ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

³⁹ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴⁰ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴¹ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴² Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴³ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴⁴ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

Under några dagar led den svenska bataljonen brist på granatkastarammunition men i sista stund anlände ett flyg från Sverige med 2000 granater vilket direkt kördes ut till pjäsplatsen.⁴⁵

3.3 Diskussion den indirekta eldens nyttjande i Kongo

3.3.1 Verkan

I kapitlet ovan där jag redogör för de grundläggande förmågorna står det skrivet följande: "För att möjliggöra snabba beslut om insats krävs att samordning av bekämpning och annan påverkan delegeras och knyts till ett område enligt principen: en chef, en uppgift och ett område."⁴⁶ Detta är hur jag uppfattat Förvaltare Alleviks arbete utifrån resultatet. Han ledde både eldledningstjänsten, pjästjänsten och batteriplatstjänsten och uppehöll sig där han bäst behövdes och på så sätt kunde han utmanövrera fiendens granatkastare då korta ledningsvägar behövdes. Samordningen inom förbandet blev liten och det behövdes inte någon stab då eldtillståndet låg hos plutonchefen som i sin tur hade samband med skytteplutonerna.

I det här fallet var ledningsstrukturen en avgörande faktor till svenskarnas fördel. Kravet på underrättelser som de behövde för att få öppna eld var låga och plutonchefen innehade själv eldtillståndet. Med få ledningsnivåer kunde de på så vis penetrera motståndarnas beslutscykler. Detta genom att snabbt öppna moteld vilket gjorde att svenskarna raskt kunde återta initiativet och förhindra beskjutning och nedkämpa fiendliga pjäsplatser. Detta i sin tur gjorde att fienden fortsättningsvis tvingades omgruppera fort efter att de öppnat eld vilket gjorde att möjligheten för motståndarna att skjuta in sig minskade.

Från resultatet kan det utläsas att om svenskarna haft många ledningsnivåer och eldtillståndet högt upp i strukturen, hade dessa tillfällen antagligen gått förlorade vilket kunde ha lett till ökade svenska förluster. Mot bakgrund av detta är förmågan att snabbt öppna moteld en viktig faktor avseende skydd av egna förband.

I en annan konflikt med andra krav för att få öppna eld kan det vara helt rätt att ha fler ledningsnivåer⁴⁷, då krav på underrättelser är höga. Det finns dock en risk med att exempelvis alltid regelmässigt rapportera via ett sensorkompani eller motsvarande med hänsyn till tiden till verkan. En viktig aspekt är således att ha en flexibel ledning så att förbandet kan nyttja alla tillfällen att komma innanför motståndarnas beslutscykler.

Ny information gör gällande att 8 cm granatkastare skall placeras i stridsutrymmet på ett stridsfordon (STRF90) för att ersätta 12 cm granatkastare.⁴⁸ Det är en utveckling på hur förvaltare Allevik jobbade med sin granatkastarpluton. Han kompenserade den korta räckvidden och dåliga verkanseffekten med snabbhet. STRF 90 har dessutom god förmåga till rörlighet och skydd för personalen i form av splitterskydd. Med bakgrund till erfarenheterna i Kongo kan 8 cm granatkastare uppnå verkan och vara ett alternativ till 12 cm granatkastare med ökad rörlighet och på så vis uppnå större verkan.

⁴⁵ Intervju förvaltare Stig Allevik 2009-02-16

⁴⁶ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005) s 68

⁴⁷ Enkätundersökning

⁴⁸ Arméinspektörens genomgång, personalinformation 2009-03-31

3.3.2 Rörlighet

De erfarenheter vi kan dra från förvaltare Alleviks pluton är att goda underrättelser möjliggör ett offensivt agerande och överraskar fienden genom att han snabbt kom till verkan och på så sätt skapade både skydd och rörlighet för resten av förbandet. Jag finner att det utifrån resultatet är av avgörande betydelse att ha hög rörlighet på granatkastarplutonen. Som jag ser det är ett lämpligt alternativ för att öka rörligheten på granatkastarna att, som ryktet gör gällande, placera en 8 cm granatkastare i stridsutrymmet på ett stridfordon.⁴⁹ Genom att öka tempot i manövern kan det bidra till att uppnå systemkollaps hos motståndaren utan att ha behövt avlossa så många skott.

I Kongo var understöd för de lätta skytteplutonernas del ofta det enda som kunde möjliggöra rörelse och manöver. Som jag ser det då många förband främst i utlandstjänst är lätta kan det vara bra att ha understöd. Ett konstaterande är bara att teorin om att vi kommer att behövas vid tuffare insatser inte är så dumt. Genom att ta med långskjutande artilleri istället för kortsjutande granatkastare, som är tvungna att gruppera inom räckhåll för motståndaren, såsom förvaltare Allevik och hans pluton, ökar rörligheten men också skyddet. Detta med hänsyn till att förbandet då inte behöver framgruppera pjäserna utan kan skjuta från den plats där pjäserna är grupperade.

3.3.3 Skydd

Enligt resultatet ökar artilleriet skyddsnivån på förbandet både genom att fysiskt påverka motståndaren men kan också ha en deeskalerande effekt på motståndaren då han får kännedom om vad vi är förmögna att göra. Att ha artilleriet på plats men kunna nyttja pjäsplutonen till annat då plutonen ej löser uppgifter inom funktionen indirekt eld. Förbandet kan då uppnå effekt av att ha artilleriet på plats utan att behöva verka med pjäserna.

3.3.4 Underrättelser/information

Förvaltare Allevik visar tydligt att med små medel och en stor kunskap kan den indirekta elden åstadkomma mycket. Med hans djupa kunskap inom funktionen indirekt eld skapade han ett eldtekniskt underlag så att han snabbt kunde verka. Detta säger då att oavsett hur den tekniska delen går framåt måste vi fortfarande kunna grunderna och ha djup förståelse för det vi gör. Ett exempel på det är när förvaltare Allevik nyttjar skytteplutonerna som eldobservatörer och genom deras observationer gör en avskärning och skapar snabbt verkan i målet.

Jag anser att de som utbildas idag inom eldledningstjänsten får en mindre förståelse för hantverket då utrustningen nu är så avancerad att det vid en eldreglering kan räcka med bara några knapptryckningar. Ett sätt att komma bort från det kan vara att vid grundutbildning av eldledare lägga tyngdpunkten vid just grunder och sedan längre fram i utbildningen kanske under termin tre bygga på utbildningen med tekniskt avancerade instrument såsom eldlednings- och observationsinstrument (EOI).

3.3.5 Ledning

Som det går att utläsa i resultatet var de korta ledningsförhållandena en förutsättning för att lyckas med den indirekta elden i Kongo. Förvaltare Allevik och hans pluton visar på ett tydligt exempel då de grundläggande förmågorna samverkar. Förvaltare Allevik

⁴⁹ Arméinspektörens genomgång, personalinformation 2009-03-31

uppnår verkan med hjälp av bra underrättelser och en god ledningsförmåga och på så sätt skapar han rörlighet och skydd för resten av förbandet.

När jag forskat kring nyttjandet av indirekt eld i Kongo visar det på skolexempel hur uppdragstaktik och korta ledningsvägar är en framgångsfaktor för en lyckad operation. Bra utbildning som resulterar i att det finns ett förtroende i förbandet att låta lägre nivåer lösa uppgifter.

Skillnaden mellan konflikten i Kongo och en eventuell kommande mission med artilleri kan tänkas skilja en hel del då det gäller ledning med hänsyn till Rules of Engagement (ROE). Oavsett om fler ledningsnivåer ändå är ett måste vid en kommande insats, finns det fortfarande ändå lärdomar att dra utifrån förvaltare Alleviks exempel. Det belyser att vi måste bli effektivare genom att presentera så bra underlag som möjligt vid de olika ledningsnivåerna så att beslut kan fattas snabbt och med en god grund.

3.3.6 Uthållighet

Uthålligheten på förvaltare Alleviks trupper var begränsade, speciellt eldledningsgrupperna. Ett sätt att komma runt det är enkelt men handlar om att prioritera.

Det gäller att bygga in en överkapacitet i förbandet och på så vis kunna återhämta del av förbandet medan en annan del löser uppgifter. I en högintensiv konflikt kan det vara ett måste medan i en konflikt med lägre intensitet kanske det hellre prioriteras bort till fördel för något annat. Problemet som uppstår då är att funktionen raserar om någon del är hemma på leave-period.⁵⁰ Väljer Försvarsmakten att ta med systemet indirekt eld måste de göra det fullt ut och då se till att uppgiften går att lösa över tiden oavsett om det är leave-period eller ej.

3.4 Konflikten i Kosovo

Efter kriget i Slovenien, Kroatien och dåvarande Bosnien – Hercegovina följde det sista kriget i Kosovo som delade den jugoslaviska staten. Till skillnad från de övriga kriget på Balkan så var detta inte i första hand ett inbördeskrig mellan olika etniska grupper utan ett krig mellan Serbien och försvarsalliansen NATO.⁵¹

Under århundradenas lopp har serber och albaner växlat mellan att vara i majoritet i Kosovo. När det ena eller det andra folkslaget har varit starkare har de utnyttjat det genom att fördriva och terrorisera de svagare. I det kaos som blev efter Jugoslaviens splittring såg serberna sin chans att hämnas och ta befälet i regionen ännu en gång. Detta ledde till slut till en väpnad konflikt mellan albaner och serber. Albanerna var klart underlägsna och det tog inte lång tid innan serberna hade segrat och 1998 stod över 400 000 albaner hemlösa. För att förhindra en katastrof försökte USA tvinga de båda parterna att skriva på ett fredsavtal och albanerna gjorde också det. Serberna ansåg att de missgynnades i avtalet och vägrade. De internationella övervakarna var tvungna att dra sig ur och kort därefter började serberna sin etniska rensning. Detta tolererades inte av USA som inledde massiva bombningar. Ett par månader senare hade serberna fått nog och skrev under avtalet. Albanerna som flytt, strömmade åter in i Kosovo, givetvis hämndlystna. En majoritet av den serbiska befolkningen valde att lämna Kosovo och de

⁵⁰ Enkätundersökning

⁵¹ Åselius, Gunnar, *Kriget under kalla kriget* (Värnamo, Fält & Hässler, 2007) s 431

som stannade bor i små ”etniska öar”. I detta skede kommer de svenska KS-bataljonerna in.⁵²

3.5 Den indirekta eldens nyttjande i Kosovo

Under den första bataljonen i Kosovo sköt Sverige skarpt med granatkastare. Detta var första gången granatkastare nyttjades vid en internationell operation sen striderna i Kongo, nästan 40 år tidigare. Läget var helt annorlunda men även om lång tid hade förflutit så fanns det fortfarande faktorer som påverkade nyttjandet negativt och som kan bli bättre till eventuella insatser med granatkastare i framtiden.⁵³

3.5.1 Verkan

Informanterna har svarat olika, trots att de tjänstgjort under samma mission, på frågan om granatkastarna använts i strid eller stridsliknande situationer. Förklaringen går att finna senare i enkäten där informanten som svarat nej skriver att de sköt lys i ett ”Show of Force” syfte. Två informanter har därmed ansett att det var en stridsliknande situation medan den tredje ej ansåg det. Frågan är öppen för tolkning och därav det skilda värdet. Det som dock står klart är att granatkastarplutonen sköt ett skarpt uppdrag under KS01 och KS03.⁵⁴

Under missionen KS01 ansåg informanten att användandet av granatkastarplutonen i strid eller stridsliknande förhållanden inte alls hade någon effekt. Elduppgiften granatkastarplutonen löste var att belysa ett troligt träningsläger men avsaknaden av spaningsenheter gjorde att de ej kunde verifiera verkan. Vidare skriver informanten att det var ett bergsområde och därför mycket otillgängligt. Därav uteblev effekten av användandet. Ett sätt att lösa det på hade varit att gruppera spaningsresurser i området övertiden.⁵⁵

Under KS03 ansåg informanterna däremot att användandet hade en tillfredsställande effekt då uppgiften var tydligt ställd och det var god samordning i tid och rum. Dock så var det viss begreppsförvirring initialt då kompaniet var underställt ett brittiskt förband.⁵⁶

Den tid som granatkastarplutonen ingick i den svenska bataljonen i Kosovo övades de även i operationsområdet. Hur ofta och hur mycket granatkastarna övades har dock varierat från mission till mission beroende på tid och ammunitionstillgång.⁵⁷

Effekten av övningarna med granatkastarplutonen i operationsområdet skulle kunna tänkas ge annan verkan än utbildningseffekt. Svaret på frågan om övningarna inneburit det har varit olika. Under KS01 svarade informanten att övningen inte hade någon annan effekt än utbildningseffekt på grund av att det inte fanns något syfte att visa förbandet på det sättet, det var alltså inte viktigt under den missionen att visa upp sig i form av en stark motståndare.⁵⁸

⁵² Strömberg, Hans och Tuhlin, Erik *Minnesbok KS04* s 8-9

⁵³ Enkätundersökning fråga 7 s 2

⁵⁴ Enkätundersökning fråga 7 s 2

⁵⁵ Enkätundersökning fråga 7s 2

⁵⁶ Enkätundersökning fråga 7 s 2

⁵⁷ Intervju Major Martin Zander 2009-02-20

⁵⁸ Enkätundersökning fråga 8 s 3

Under KS02 ansåg informanterna att det inte hade någon effekt alls till tillfredsställande effekt. Informanten som anser att det ej hade någon effekt påtalar att övningen genomfördes i Makedonien och på så vis hade det ingen effekt i insatsområdet. Han påtalar också att en övning i insatsområdet blev inställd men om det hade genomförts hade det bidragit till viss effekt av "Show of Force" anser han. Informanten som anser att det hade en tillfredsställande effekt påtalar också "Show of Force"-effekten för parter i området men även för andra KFOR-nationer. På så vis har informanterna samma uppfattning om effekten av användandet.⁵⁹

Under KS03 ansåg informanten att det till viss del hade en annan effekt än utbildningseffekt i form av att övningarna påvisade vilken förmåga som den svenska bataljonen hade, vilket på sikt kunde påverka en eventuell motståndare.⁶⁰

Under missionen KS05 ansåg en informant att det utöver utbildningseffekten bidrog till att övriga delar i brigadstaben fick förtroende för svenskarnas sätt att lösa den indirekta elden. Då det gäller effekten på en eventuell motståndare förklarar informanten att effekten är svår att mäta men förbandets förmåga att lösa uppgifter sprids alltid till alla parter i operationsområdet vilket kan verka lugnande eller avskräckande. Han påtalar också att effekten är svår att mäta då det är svårt att härleda till just granatkastarsystemet, han belyser dock effekten inom förbandet, att om det skulle bli nödvändigt att använda granatkastarplutonen så kunde de lita på att plutonen kunde lösa sin uppgift och bidra med indirekt eld.⁶¹

Informanten under KS06 påtalar enligt ovan att det för parterna kunde ha en lugnande effekt då de fick kännedom om att det fanns ett lite tyngre vapensystem, såsom granatkastare att tillgå.⁶²

Verkan av granatkastarna under övning kan få effekt i form av högre moral hos egna truppen då brigaden blir mer samövad men också om något skulle hända så skulle granatkastarplutonen kunna bidra till rörlighet, skydd och verkan för eget förband. Användande kan gentemot motståndaren sänka moralen hos denne och för en eventuell tredje part kan användandet ha en lugnande effekt då bataljonen visade att de kunde påverka motståndaren vid ett eventuellt angrepp.⁶³

På frågan om det var något som begränsade användande av granatkastarna har informanterna svarat olika beroende på under vilken mission de tjänstgjort. Detta är inget avvikande svar utan beror på hur operationsplanen såg ut under just den tiden.⁶⁴

Väder har begränsat användandet så till vida att målområdet ej kunde övervakas och på så sätt ökade risken för oönskad sidoeffekt. Vid en annan mission ansåg informanten att ROE begränsade användandet. Medan under en av de senare missionerna så begränsade operationsplanen användandet då det var styrt från operativ nivå att KFOR:s operationer skulle ge så litet avtryck som möjligt på det civila samhället.⁶⁵

⁵⁹ Enkätundersökning fråga 8 s 3

⁶⁰ Enkätundersökning fråga 8 s 3

⁶¹ Enkätundersökning fråga 8 s 3

⁶² Enkätundersökning fråga 8 s 3

⁶³ Enkätundersökning fråga 8 s 3

⁶⁴ Enkätundersökning fråga 12 s 3

⁶⁵ Enkätundersökning fråga 12 s 3

3.5.2 Underrättelser

Vid brigaden i Kosovo fanns ett bra kartunderlag men som för granatkastarna inte var tillfyllest alla gånger. Kosovo Force (KFOR) använde Universal Transversal Mercator (UTM) kartor som tilldelades från brigaden, kompletterat med flygfoton vilket fungerade tillfredsställande. UTM kartor var på den tiden något nytt för Sveriges del då det fram till för bara några år använts kartor med rikets triangelnät (RT) vid utbildningsbataljonerna.⁶⁶

Kartorna grundade sig på lokala äldre kartor som inte var tillräckliga på alla punkter. Det hade varit en fördel om Sverige haft en egen enhet som stöttat den funktionen.⁶⁷

Positionsbestämningsutrustning 2 (POS 2) användes för att säkert lägesbestämma pjäsplats och rimlighetskontrollerades av en Global Positioning System (GPS). Höjdvärdet i en GPS är dock inte att lita på men användningen av den utrustningen tillsammans anser informanterna fungerade tillfredsställande till utomordentligt. Till skillnad från artilleri är granatkastare ej särskilt känsliga för skillnader i höjd eftersom denna typ av pjäs skjuter övergrader.⁶⁸

Gällande reglemente tillämpades så långt det gick och det fungerade bra men det var ej tillämpligt vid lägesbestämning vid alla grupperingar. Det fanns inte tillräckligt många fältmätpunkter som POS 2 är beroende av därför användes ibland GPS och de gjorde således avsteg från reglementet.⁶⁹

Bataljonen hade en eldledningsgrupp och användandet av eldledare i operationsområdet fungerade bra. Eldledningsgruppen hade bra utrustning och löste tjänsten huvudsakligen uppsatt i en eldledningsspansarbandvagn (EPBV3022). Informanten under KS01 berättar att under den första delen av missionen användes eldledningsgrupperna och rekgruppen till att rekognosera observationsplatser (OPL), mål, framryckningsvägar och grupperingsplatser i syfte att få ett bra underlag för eldplanläggningen. Det var även ett sätt för personalen att få lokalkännedom vilket var en förutsättning om det hade behövt sättas in i strid. Större delen av den stridsplan som förbandet hade var ett arbete grundat på den information dessa grupper inhämtat.⁷⁰

Då antalet eldledningsgrupper var begränsade var det viktigt att utbilda exempelvis skyttekompanierna i eldobservation ifall ett behov av indirekt eld snabbt skulle uppkomma så att granatkastarna så fort som möjligt skulle komma till verkan.⁷¹

Meteorologimätningförband -/enheter fanns inte i bataljonen, dock fanns det en brittisk enhet som verkade som en brigadresurs. I vissa fall sköt granatkastarna på markvärden. Under somliga av missionerna kunde även vädret ha tillhandahållits via J3 Air (luftcellen vid operationssektionen, KFOR stab), dock var sambandet ej interoperabelt och korta tidsförhållanden begränsade nyttjandet av den resursen.⁷²

⁶⁶ Enkätundersökning fråga 19 s 6

⁶⁷ Enkätundersökning fråga 19 s 6

⁶⁸ Enkätundersökning fråga 18 s 6

⁶⁹ Enkätundersökning fråga 20 s 6

⁷⁰ Enkätundersökning fråga 16 s 5

⁷¹ Intervju major Martin Zander 2009-02-20

⁷² Enkätundersökning fråga 17 s 5

En informant uttrycker följande på frågan hur de löste vädertjänsten för att få ett säkert eldtekniskt underlag: ”Insatserna genomfördes till 90 % utan säkert ballistiskt underlag. Eldledaren anmälde felläge och pjäsplats eldreglerade. Vissa tillfällen erhöles ett underlag på temp och tryck via ett Brittiskt förband.”⁷³

3.5.3 Rörlighet

Granatkastarplutonerna har i huvudsak använt sig av pansarterrängbil som dragfordon till granatkastarna. Pansarterrängbilen är ett hjulgående fordon med god framkomlighet och de som svarat på enkäten anser att det har fungerat tillfredsställande kopplat till de uppgifter de löst. Dock har pansarterrängbilen vissa begränsningar vid strid i bebyggelse eller annan kuperad terräng då det är ett långt fordon med något begränsad svängradie. Andra alternativ till dragfordonen för granatkastarna är splitterskyddad bandvagn (BV309), som har en bättre framkomlighet.⁷⁴

Det fanns även möjlighet att använda helikoptrar för att lyfta in pjäserna till en grupperingsplats för att nå verkansområdet. Detta kunde ibland krävas på grund av infrastrukturen i kombination med väderförhållanden som kraftigt försvårade nyttjandet av befintliga vägar.⁷⁵

I den svenska bataljonen fanns organisatoriskt en rekognoseringsgrupp. Den tillsammans med eldledningsgrupperna rekognoserade området vilket jag vidare utvecklar under punkten underrättelser/information.⁷⁶

3.5.4 Skydd

Enligt enkätundersökningen användes ett närskydd, om det fanns ett behov av det vid lösandet av uppgift. Den uppgift som motiverade att granatkastarna ingick i bataljonen var ”Operation Critical Effort”. Operationen innebar att hindra/fördröja serbisk framryckning in i Kosovo. Planen skulle påbörjas 72 timmar efter order. Vid lösande av uppgifter inom den här operationen ingick en egen pansarskyttepluton för närskydd.⁷⁷

Fordonen som granatkastarplutonen brukade var bepansrade och svarade således för visst skydd för personalen. Pansarterrängbilen är även utrustad med en 12,7 mm tung kulspruta, som var en del av det egna närskyddet.⁷⁸

3.5.5 Ledning

Då den indirekta elden inte nyttjades i så stor utsträckning hade den officer som var ansvarig för funktionen i staben oftast en uppgift utöver ansvaret för den indirekta elden. Informanterna anser att det fungerat tillfredsställande då det på samma sätt i staben, som på en lägre nivå, till större delen av tiden inte löste specifika uppgifter inom det indirekta eldsystemet.⁷⁹

Eldtillstånd för användandet av granatkastare låg högt, för lysammunition på brigadnivå och för spränggranater hos chefen KFOR. Detta går att förklara i Rules of Engagement

⁷³ Enkätundersökning fråga 17 s 5

⁷⁴ Enkätundersökning fråga 13 s 4

⁷⁵ Enkätundersökning fråga 13 s 4

⁷⁶ Intervju major Martin Zander 2009-02-20

⁷⁷ Enkätundersökning fråga 14 s 4

⁷⁸ Enkätundersökning fråga 15 s 4

⁷⁹ Intervju major Martin Zander 2009-02-20

(ROE), det vill säga de regler som bestämmer hur mycket våld som får användas i en konflikt. För att få nyttja granatkastare var de även tvungna att avlysa luftrummet som nyttjades av KFOR: s flyg och helikoptrar.⁸⁰

3.5.6 Uthållighet

Granatkastarplutonen löste tillika uppgifter såsom en vanlig skyttepluton med patrulleringar, fasta bevakningar, samverkan med lokalbefolkningen, eskorter och Vehicle checkpoints (VCP). Vanligtvis tilldelades plutonen ett område att ansvara för. Det vill säga vanliga uppgifter vid en fredsbevarande mission. Då eldberedskapen ej upprätthölls över tiden så fungerade det tillfredsställande att lösa andra uppgifter och det påverkade inte uthålligheten på personalen.⁸¹

Major Martin Zander belyser vikten av att ha en mobil eldledningssimulator. Mängden granater under missionerna är ofta begränsat och det är då svårt att öva eldledningsgrupperna. Det är därför viktigt att utan eldinsats ha möjlighet att öva. Den brittiska bataljonen hade en portabel eldledningssimulator som den svenska eldledningsgruppen tillsammans med de brittiska eldledningsgrupperna fick öva med. De fick då ordentlig övning i eldsignalering via tal (Call For Fire) som under den tiden hemma i Sverige ej övades vid utbildningsbataljonerna men som idag ingår vid grundutbildningen av eldledningsplutoner. Organisatoriskt sett var eldledningsgruppen/-erna placerad under stab och trosskompaniet som är den traditionella placeringen vid en svensk skyttebataljon vilket gjorde att det var enkelt att lösgöra dem för lösande av andra uppgifter. Tyvärr hade de inte någon kompetens där som kunde ge gruppen meningsfulla uppgifter så sysselsättningsproblemet blev värre än att ha för mycket att göra. Vidare säger major Zander att som tjänstgörande på en artilleri- eller granatkastarenhet måste personalen räkna med att bara till en liten del lösa sin huvuduppgift, indirekt eld. I övrigt måste personalen ha den kompetens som en skyttepluton har för att kunna lösa uppgifter vid en insats i ett operationsområde med varierande grad av konfliktnivå. Under senare delen av missionen fick eldledningsgruppen tillsammans med ett Tactical Air Control Party (TACP) kompletterande utbildning och fick tillsammans med några kaptener lösa spaningsuppgifter.⁸²

Det är även många informanter som belyser just hur viktigt det är att granatkastarplutonen eller övrig personal inom funktionen indirekt eld även är dugliga soldater och kan verka som en skyttepluton. Då kan de, då de inte löser huvuduppgiften nyttjas på annat sätt och förbandet blir mer effektivt och soldaterna tillfredställda. Om förbandet under utbildningen av den här typen av personal också lägger vikt vid markstrid kommer de att få ner en extra skyttepluton till operationsområdet men med ”... ett mycket slagkraftigt vapensystem med lång räckvidd, där man dessutom har en ammunitionsportfölj som gör att man kan verka inom hela konfliktskalan...”⁸³

En annan del som rör uthålligheten på funktionen indirekt eld är leave-perioderna. För att ha systemet tillgängligt över tiden måste förbandet bygga in en överkapacitet i för att behålla uthålligheten. Självklart så dras ju ledigheter in om det skulle bli ett mer kritiskt

⁸⁰ Enkätundersökning fråga 22 s 7

⁸¹ Enkätundersökning fråga 29 s 8

⁸² Intervju Major Martin Zander 2009-02-20

⁸³ Enkätundersökning fråga 30 s 8

läge men det är inget som kan förutsägas. Därför är det, inte en garanti för tillgängligheten på förbandet.⁸⁴

Att även hinna med att utbilda eldobservatörer inom förbandet var svårare men även utländska enheter tog del av eldobservatörsutbildningen. Dock hann de under KS05 endast skjuta skarpt med ett kompani.⁸⁵

3.6 Diskussion den indirekta eldens nyttjande i Kosovo

3.6.1 Verkan

Effekten av verkan i ett operationsområde kan både vara av fysisk och psykisk karaktär enligt enkätundersökningen Kan Försvarsmakten då välja att ha funktionen indirekt eld i organisationen utomlands trots att det kanske bara är verkan i form av psykologisk effekt på motparten, tredje part eller sina egna trupper? En typ av verkan som sällan åsyftas med ordet verkan är just den psykologiska effekten, som kan uppstå när förbandet har ett slagkraftigt vapen med lång räckvidd som kan verka dygnet runt, årets alla dagar. Det kanske till och med leder till att Försvarsmakten inte behöver använda vapnet i strid eller stridsliknande situationer utan bara behöver genomföra en styrkedemonstration i området genom övning exempelvis.

Som resultatet indikerar kan det vara svårt att mäta att det beror just på vetskapen om att det egna förbandet kan påräkna understöd vid behov eller att motståndaren håller sig lugnare på grund av just det. Resonemanget kring effektens vara stärks dock i och med informanternas åsikter i fråga om Show of Force-effekt där de belyser just detta. Eftersom vi försöker uppträda så icke hotfullt som möjligt med lätt bevapning och lätta fordon är det bra att kunna påräkna understöd i form av indirekt eld för att snabbt kunna eskalera våldsanvändningen vid behov.

Resultatet säger således att oavsett om förbandet behöver använda det eller ej så skapar det en trygghet men också en Show of Force-effekt på motståndaren om indirekt eld kan påräknas. Samtidigt får det inte bli en lyxfunktion som bara åker runt och löser sina egna uppgifter. Vi måste kunna nyttja personalen till mer än att lösa uppgiften indirekt eld samt ha förmågan till graderad verkan för att få en så effektiv organisation som möjligt.

3.6.2 Rörlighet

Vad gäller rörlighet har det inte visat sig vara något större problem i Kosovo förutom pansarterrängbilens framkomlighet i bebyggelse på grund av den stora svängradien. När jag belyst förmågan rörlighet har jag bara valt att titta på den taktiska rörligheten men problem kan uppstå på högre nivåer som jag ej belyst i den här uppsatsen.

3.6.3 Skydd

Skyddet av en granatkastarenhet har inte visat sig vara något problem i Kosovo, detta kan bero på nivån på konflikten eller agerandet från svensk sida. Om behovet skulle finnas var en skyttepluton tilldelad granatkastarplutonen för närskydd. Granatkastarna däremot svarade för skyddet av skytteplutonerna i form av att de fanns tillgängliga som understöd om behovet fanns.

⁸⁴ Enkätundersökning fråga 29 s 8

⁸⁵ Intervju Mj Martin Zander

3.6.4 Underrättelser/Information

Underrättelserna inom funktionen indirekt eld har höga krav vad gäller precision enligt resultatet. Det ställer därför höga krav på fältmättjänsten som hittills inte varit fulländad vid internationella insatser, exempelvis Kosovo. Kartunderlaget har till del varit bristfälligt då det bygger på äldre lokala kartor och saknar fältmät punkter så att de i Kosovo frångick gällande reglemente för att säkert lägesbestämma pjäsplats.

Som resultatet påvisar är ett sätt att komma förbi problemet med otillräckliga kartor att tilldela en resurs från Sverige som jobbar just med geografisk information i staben. Ett annat sätt som istället för att ses som ett till alternativ, ses som ett komplement är att utveckla materiel och metoder som gör att vi är mer mobila som till exempel att använda militär GPS istället för fältmät punkter. Som jag ser det kan, vad resultatet indikerar angående GPS, vara motsägelsefullt då det är USA som äger satelliterna och på så sätt kan påverka vad vi kan använda och inte. EU har ett eget system under utveckling som är planerat att vara fullt operativt inom fem år vilket ger tyngd åt användandet av militär GPS. Den militära GPS har dessutom bättre störskydd än en civil GPS.

Således kan vi urskilja från resultatet att vi behöver utveckla reglementet vad gäller fältmättjänst och införskaffa militära GPS till förbanden för att öka flexibiliteten och kunna verka oavsett fältmät punkter eller ej.

I Kosovo ansåg vissa av informanterna att effekten nedgick av verkan på grund av att det inte var tillräckligt många som kunde observera terrängen. Om det skulle finnas fler eldledningsgrupper i organisationen utomlands måste även de kunna lösa flera uppgifter annars blir det återigen en enhet som endast finns med för tuffa lägen och inte kan göra något annat. Exempel på andra uppgifter skulle kunna vara rena spaningsuppgifter såsom resultatet från Kosovo visar på.

3.6.5 Ledning

Då eldtillståndet vid en insats ligger högt upp i kedjan såsom i Kosovo måste hela kedjan övas i eldtillståndsbeväran i syfte att korta ner tiderna. Ett exempel då ledningen fungerade mindre bra är vid ett tillfälle under KS03. Granatkastarplutonen stod grupperad men fick inte eldtillstånd på grund av att KFOR:s flyg och helikoptrar ägde luftrummet och operationen kunde därför ej genomföras förrän ett dygn senare.

Resultatet indikerar att ledningen måste vara anpassbar beroende på vilken typ av konflikt. Är det en medelintensiv konflikt såsom i Kosovo är det en förutsättning att varje nivå lämnar över ett så tydligt underlag som möjligt men skulle läget förvärras är det viktigaste att önskad effekt i målet snabbt uppnås.

Ledningsförhållandena måste vara ordnade så att tiden från att behovet av IE uppstår till verkan är så kort som möjligt. I dagens insatsförsvar ställer ROE höga krav på precision. Det skall vara tydligt att det är rätt mål som bekämpas samt minimera risken för oönskade sidoeffekter. För att tiden från upptäckt till verkan ändå skall hållas kort måste ledningsförhållandena vara ordnade så att varje ledningsnivå lämnar över en så tydlig bild så att det för nästa nivå är lätt att fatta beslut.

Ledning mellan eldledningsgruppen och skjutande enhet har sedan missionerna i Kosovo utvecklats mot en internationell anpassning även när det gäller utbildning vid grundutbildningsbataljonerna. Under missionerna i Kosovo övades

eldledningsgrupperna i talsignalering, så kallad Call For Fire men vid grundutbildningsbataljonerna var då signalering via DART 380 den vanligaste metoden.

Call for Fire är ett bra exempel på då vi kortat ner tiderna i och med att vi övat med utländska förband. På detta vis kan vi prata direkt med skjutande förband istället för att gå omvägen via staberna.

3.6.6 Uthållighet

I Kosovo var, som Major Martin Zander uttryckte det, huvudtjänsten bara en liten del av det granatkastarplutonen och de övriga i kedjan indirekt eld löste under tjänstgöringen i Kosovo. Han och många av de övriga av informanterna framhävde vikten av att plutonen skall besitta kompetensen att kunna nyttjas som en skyttepluton i insatsområdet.

Vad resultatet där anger är att varje soldat, oavsett befattning, skall besitta goda personliga färdigheter och förmågan att verka inom skytteplutons ram i ett insatsområde. Detta får inte begränsa uthålligheten för lösandet av artilleritjänsten men enligt informanterna har det aldrig varit ett problem.

Som personal inom funktionen indirekt eld måste du kunna stå för det egna skyddet. Har granatkastarpersonalen inte kapaciteten att göra det blir de en belastning för övriga förbandet som måste lösgöra folk för att bidra med skydd. Självklart kan situationer uppstå då de ej kan lösa skyddet själva men de måste ha förmågan att göra det.

Inom funktionen indirekt eld måste metoder och materiel utvecklas för att öva i insatsområdet. Något som skulle kunna vara ett problem, som vissa av informanterna har nämnt är att om det inte finns möjlighet att öva i insatsområdet kan enheterna bli ringrostiga och viss kunskap kan falla i glömska. Ett sätt att upprätthålla detta är för pjäs- och batteriplatssoldaterna att öva torrt ifall avlysningar eller ammunitions mängd ej tillåter annat såsom informanterna belyser. Ett problem som uppstår vid denna typ av övning är att eldledningsgrupperna ej får övning. Sättet att lösa det på är enligt Major Martin Zander att anförskaffa en portabel eldledningssimulator vilket är en enkel och flexibel lösning som i längden blir billigare då antalet granater i terrängen minskar under övning. Det är även en bra lösning på ett sysselsättningsproblem som kan uppstå på en enhet som inte har någon uppgift att lösa. Då eldledningssimulatorer vid förbanden gärna används och fungerar med tillfredställande resultat samt att vi löser uppgifter utomlands över tiden, måste det finnas skäl nog att anförskaffa en portabel eldledningssimulator. Syftet med det är att utveckla eldledningsgrupperna i sin huvudtjänst under utlandsmission då antalet skjutningar är begränsade. Det är också ett sätt att utbilda övrig personal till eldledningsobservatörer.

Transport av ammunition samt förvaring av densamma har inte varit något problem vid internationell tjänstgöring än så länge.

4 Avslutning

4.1 Gemensam diskussion

Utifrån resultatet har det framkommit att skillnaden mellan en medelintensiv konflikt och en högintensiv konflikt för förband som har som främsta uppgift att skjuta indirekt eld, vilken tjänst som huvudsakligen kommer att bedrivas. Vid konflikten i Kongo under den bataljon som jag belyser, uppfattar jag som en högintensiv konflikt, ägnade granatkastarplutonen sig uteslutande åt att lösa huvuduppgiften indirekt eld. I Kosovo som hade lägre intensitet var det nästan uppgifter vid sidan av huvudtjänsten, att vara skyttepluton som var vanligast. Att öva funktionen indirekt eld kunde ibland till och med prioriteras ned till förmån för något annat. Medan granatkastarplutonen i Kongo övade torrt och grävde pjäsvärn för att vara på alerten och kunna leverera när det behövdes. Det finns som jag nämnde stora skillnader vid användandet av granatkastarplutonen men även likheter oavsett om det är en hög- eller medelintensiv konflikt. Jag kommer nedan att beröra de viktigaste slutsatser som framkommit under mitt arbete rörande användandet vid en medel- och högintensiv konflikt. Både där de skiljer sig åt och där de är samma oavsett konfliktnivå.

4.1.1 Slutsatser

Slutsatser beroende av konfliktnivå		
Faktor	Slutsatser medelintensiv konflikt	Slutsatser högintensiv konflikt
Verkan	Vid låg- och medelintensiva konflikter måste artilleriet kunna verka med hög precision och hitta metoder och medel för att kunna prestera en effekt i insatsområdet, även om effekten består av annat än spränggranater.	Vid högintensiva konflikter måste vi kunna verka med artilleri såsom artilleri "alltid" använts, med stor eldinsats momentant i eldområdet, och på så vis uppnå effekt.
Utbildning	Artilleritjänsten är ej huvudtjänsten. För att få delta vid internationell tjänst måste artilleriet kunna nyttjas till annat. Utbildning i markstrid måste vara en lika självklar del så att de kan nyttjas som en skyttepluton. Artilleriet måste finna befattningar i utlandsstyrkan där artillerister har kompetens, exempelvis arbete med geografisk information eller MOT.	Artilleritjänsten är huvudtjänsten i denna typ av konflikt. För att personalen skall få en så djup förståelse som möjligt måste förbanden övas i problemlösning med gällande reglemente som stöd. Det kan till exempel vara att med bristfälliga underlag lösa en uppgift. Det är viktigt att öva hela linan ut och låta chefer lösa de friktioner som uppstår. Det är även viktigt att ställa cheferna inför nya problem och låta de fatta beslut och ta del av konsekvenserna av dessa.

Faktor	Slutsatser medelintensiv Konflikt	Slutsatser högintensiv konflikt
Ledning	Eldtillståndet ligger högt vid denna typ av konflikt. Det är därför viktigt att fastställa vilka krav som ställs på underrättelser och hur de olika nivåerna skall presentera så tydligt underlag som möjligt. Detta för att beslutsprocesserna skall gå snabbare och komma innanför fiendens beslutscykel trots många ledningsnivåer.	Ledningsarbetet måste vara flexibelt och förbandet måste kunna bortse från vissa nivåer vid högintensiv konflikt för att så snabbt som möjligt komma till verkan. Uppdragstaktik i praktiken är en förutsättning. Precisionen i den här typen av konflikt är ej alltid lika viktig.
Övningar	Övningarna måste fokusera på grunderna i huvudtjänsten men även hitta metoder som fungerar vid en låg- eller medelintensiv konflikt. Öva markstrid i större utsträckning. På så vis också hålla hela förbandet sysselsatt även om pjäserna ej verkar.	Öva för det fullskaliga kriget och bestämma hur använda systemet indirekt eld då. Öva på verkanseld med full bataljon.
Underrättelser	I enlighet med ROE måste det fastställas vad eldledningsgrupperna måste presentera för att pjäserna skall få verka inom ROE.	Underrättelserna i denna typ av konflikt är här också viktig men förmågan att snabbt verka är viktigare än precision. Kravet på eldledningsgruppen kan vara högt då beslut av eldledaren här kan vara avgörande för striden.

Slutsatser oavsett konfliktnivå	
Faktor	Slutsatser
Utbildning	För båda nivåerna gäller det att utbilda duktiga artillerister, därför är det viktigt att lägga tyngdpunkten på grunderna då grundutbildningen är kort. Viktigt att utbilda det svåra för då kan vi också det enkla.
Övning	Artilleriet måste öva markstrid för det fullskaliga kriget, då kan vi även det för en lägre intensitet såsom bevakning, patrulleringar och att dela ut kläder. Det måste också övas med en flexibel ledningsstruktur som anpassas utifrån hotbild.
Upprätthållande av kompetens i missionsområdet	Oavsett artilleriförbandens sysselsättning i insatsområdet måste personalen övas i artilleritjänst. Pjäserna kan öva torrt och om det finns möjlighet, öva med granater. Eldledarna är däremot beroende av att pjäserna skjuter för att få en så bra utbildning som möjligt. Därför bör en portabel eldledningssimulator införskaffas för att eldledningsspersonalen kan övas oavsett ammunitionsinsats eller ej.

4.2 Författarens egna reflektioner

Då jag finner att det valda ämnet inrymmer mycket intressanta frågor men som jag inte har vetenskaplig grund för vill jag under denna rubrik redogöra för mina egna reflektioner som kommit upp under arbetets gång, reflektioner kring nyttjandet av artilleri.

4.2.1 Artilleri vid låg- eller medelintensiva konflikter

För att kunna maximera användningen av artilleriförband även vid konflikter vid låg intensitet skulle det vara bra att tillse att hitta var någonstans de kan passa in i befintliga organisationer även om det inte rör den direkta huvudtjänsten. Till exempel kanske en officer från rekognoseringspluton kan arbeta i en underrättelsecell på G2 (underrättelser) med geografiskinformation. En eldledningsgrupp kan tjänstgöra antingen som TACP eller som ett militärt observationsteam (MOT), en person från sensorkompaniet kan få en befattning på G2. Grunderna i tjänsten är detsamma men skillnaden är bara att det är i en annan konfliktnivå.

4.2.2 Utbildning

Resultatet påvisar att en av de absolut viktigaste slutsatserna är att en granatkastarpluton eller pjäspluton skall kunna verka som en skyttepluton. Artilleriregementets verksamhetsidé säger att ambitionen i strid och grundläggande soldatutbildning skall vara hög och betonar att förbandet skall kunna verka i hela konfliktskalan. Hur det i slutändan blir kan diskuteras. Då utformningen av det kravet är öppet för tolkning är det då också svårt att veta vad som skall uppnås. När förbandets instruktörer bara delvis har god utbildning i markstrid prioriteras det oftast ned till förmån för annan tjänst eller bara utbildar soldaten till en viss nivå, den nivå utbildaren själv behärskar. När artilleri endast verkar när det är hög intensitet bör andra rena skytteuppgifter kanske få större prioritet än vad de har idag. Detta även med koppling till att plutonen skall kunna nyttjas till annat än pjästjänst. Min personliga tolkning av detta är inte att soldaterna i större utsträckning skall öva sig att upprätta checkpoints, dela ut filter eller liknande utan att öva strid till fots. Vinsten av detta skulle vara dubbel, åtminstone som jag ser det. Dels skulle förbandet få tillfälle att bli duktigare på att lösa uppgifter i en högentensiv konflikt då de blir bättre på att försvara sig själv och på så vis inte binder upp en annan pluton för skyddet vid lösandet av uppgift. Dels blir förbandet bättre på att hantera de lågintensiva konflikterna. Agerandet i dessa bygger ju i mångt och mycket på vanlig skyttestrid som trappats ner.

4.2.3 Ledning

Mot bakgrund av de erfarenheter som drogs av användningen i Kosovo kan det konstateras att förbanden måste bli bättre på att hantera ROE, särskilt kopplat till ledning och ledningsförhållanden. Med det menar jag både att analysera vilka krav som generellt kan tänkas ställas för att få öppna eld och hur detta skall presenteras och rapporteras i hierarkin. För att artilleriet fortsatt skall ha en roll att spela måste vi utveckla rimliga och snabba metoder eftersom det även i framtida konflikter kommer att krävas tillstånd från en högre nivå för att få öppna eld. Båda dessa faktorer kräver att en analys genomförs och fastställer vilka krav som ställs och att börja öva utifrån det, allt från sensorer till staber, i att presentera underrättelser och ge ett bra beslutsunderlag. En snabb och riktig handläggning i den egna staben och en bra presentation är faktorer som tillsammans kan snabba på processerna mycket.

4.2.4 Övningar

Vad gäller övning har jag utifrån resultatet fått fram två viktiga slutsatser. Det ena är att när artilleri används under krigsliknande former har vi bra metoder, vilket inte minst visade sig i Kongo då de i stort använde gällande reglementen och tillämpade dem fullt ut. Personalen inom funktionen indirekt eld måste dock vara så duktig och ha så hög förståelse att de kan tillämpa metoder även om det exempelvis inte finns kartunderlag. Försvarsmakten måste också se till att skapa metoder och lösa problem likt förvaltare Allevik löste problem med gediget kunnande. En stor stab är inte alltid en garant för att hitta lösningar på en lägre nivå.

Jag anser därför att i större utsträckning än vad som görs idag, utbilda soldaterna i grunderna och kanske inte förrän i termin tre lägga tyngd på utbildning med tekniskt kvalificerad utrustning så som EOI och GPS.

4.2.5 Artilleriets roll i förhållande till granatkastare

Att som Försvarsmakten nu säger att 12 cm granatkastare skall avvecklas och bara använda 8 cm granatkastare⁸⁶ motsäger erfarenheterna från Kongo där den korta räckvidden gjorde att förvaltare Allevik och hans pluton tvingades gruppera inom räckhåll för motståndarens granatkastare. Om 12 cm granatkastare skall avvecklas kanske ett alternativ, som jag ser det, kan vara att utveckla ett mindre artillerisystem med kalibern 10,5 cm eller utveckla ammunitionen till Archersystemet. Då måste artilleriet vara berett att svara upp för det hål som 12 cm granatkastare lämnar efter sig och avdela exempelvis två Archer för att förstärka bataljonsartilleriet. Verkan på 8 cm granatkastare är alldeles för dålig och räckvidden som jag ovan nämnde likaså dock så är det ett bataljonsartilleri och något som bataljonschefen förfogar över. Diskussionen att artilleriet skulle ta 12 cm granatkastare plats som bataljonsartilleri håller ändå i dagens insatsförsvaret då vi i så fall organiseras för att understödja förbandet på plats i operationsområdet.

Ett annat alternativ att ersätta 12 cm granatkastare med, skulle kunna vara att se över ammunitionsportföljen för Archer för att komplettera 8 cm granatkastare. Även om artilleriet ökar precisionen med hjälp av Excalibur⁸⁷ och kan minska oönskade sidoeffekter, kvarstår dock problemet så länge det är viss risk för det. I flygvapnet prövar de idag att skjuta övningsammunition mot vissa mål för att få mindre verkan. Det eller att inköpa en typ av ammunition som har ett mindre verkansområde kanske kan vara en väg att gå för att göra artilleriet mera användbart även vid konflikter med lägre intensitet. Det är ju annars ett av de stora problemen vi står inför. Regelrätta strider av modellen krig uppstår numera oftast i mikrosituationer. Det är oftast efter en sådan situation som förbanden i insatsområdet beslutar om att ta tyngre materiel till området.

Om artilleriet istället visar att de är användbara även vid andra typer av konflikter kanske Försvarsmakten väljer att åka ned med rätt materiel och har som andrahands uppgift att vara artillerist istället för tvärtom och bli lämnad hemma. Detta i sin tur skulle kunna tänkas höja moralen hos de egna trupperna, men också verka preventivt genom att visa motståndaren att vi har ett tungt vapensystem att verka med om det skulle behövas.

⁸⁶ Arméinspektörens genomgång, personalinformation 2009-03-31

⁸⁷ Precisionsgranat för artilleriet

4.2.6 Krav på underrättelser

För att få verka med indirekt eld inom ramen för insatser med ROE påstår jag att det ställer högre krav på vad eldledaren presenterar i sin eldtillståndsbegäran än vad som under övning idag krävs, för att få eldtillstånd. Jag tror att för att vi skall få verka med indirekt eld vid en internationell insats måste vi kunna precisionsbekämpa med ingen oönskad sidoeffekt. För att minimera risken för att nedkämpa fel mål eller för att få oönskade sidoeffekter måste eldledaren såsom jag ser det skicka en bild på målet och att mål är uttaget är på metern när. Det ställer höga krav på eldledarens kompetens och dennes utrustning. Då indirekt eld ej har varit aktuellt att ta med vid de senare insatserna för Sverige runt om i världen har analysen av vilka underrättelser som måste finnas för att få verka, ej aktualiserats vid utbildningsförbanden.

Jag anser att för att implementera ett internationellt scenario vid utbildningsförbanden måste även kraven på underrättelserna analyseras och fastställas. Syftet med det är att vid en eventuell insats med indirekt eld har Försvarsmakten övat mot ett verkligt scenario och det kan då uppdagas eventuella behov som finns, gällande materiel eller utbildning. Detta för att minska friktionerna i operationsområdet och för att uppnå avsedd verkan.

Det krävs mycket utbildning att bli en duktig eldledare som kan ta ut mål tillräckligt noggrant och dessutom bli duktig på spaningstjänst så att de kan presentera ett tillräckligt underlag.

För att det skall finnas ett syfte med en sensorledningspluton, som artilleribataljonen valt att tillföra förbandet, att det inte bara är en fördröjning i form av en extra ledningsnivå måste något tillföras. I det här fallet kanske sammanställa, bearbeta och presentera underrättelserna så väl att det verkligen utgör ett gott beslutsunderlag för högre chef så att processen där går fort. Som jämförelse med en underrättelserapport från en eldledningsgrupp, vilken kanske till och med är bristfällig, blir det en klar vinst med den extra ledningsnivån. Då ROE ställer höga krav på precision är kanske den extra ledningsnivå som sensorledningsplutonen utgör av vikt för att vi skall kunna penetrera motståndarnas beslutscyklar även under en fredsbevarande insats där kraven är stora. Det är inte rimligt att skicka svenska soldater utomlands för att dö bara för att vi sitter fast i byråkrati. Börjar vi öva nu kanske en del av dessa problem kan överbryggas lagom till första skarpa insatsen.

5 Avslutning

Endast genom att ha en hög förståelse och kunna grunderna, kort sagt att vara en duktig artillerist, kan metoderna tillämpas och anpassa dem efter förändrade förutsättningar. Oavsett konfliktnivå måste förbandet vara beredd på det okända. Att öva för det värsta scenariot där vi kan skjuta indirekt eld enligt konstens alla regler kommer fortsatt att vara det viktigaste. Vid sidan av det är det lika självklart att vi måste kunna anpassa oss och våra metoder efter en lägre konfliktnivå, där vi till och med till största delen agerar som rena skytteförband. Det finns givetvis fördelar med detta, jag tror att på detta vis ökar den egna skyddsnivån och inte minst självförtroendet.

För att klara av detta behöver Försvarsmakten tänkande chefer på alla nivåer som klarar av att ta initiativ oavsett vilken uppgift de ställs inför. För detta krävs givetvis flexibla ledningsstrukturer där förbandet har uppgiften och målet i fokus. Hur uppgiften löses är inte det viktiga utan att målet nås. Att tillämpa uppdragstaktik i verkligheten kan vara svårt, särskilt när förbandet vill skapa effektiva övningar där alla planerade moment hinns med. Jag tror inte att det behöver vara en motsättning mellan dessa båda sidor men om något skall prioriteras måste det vara att tillåta chefer att våga pröva under övningar, endast på detta sätt kan det skapas kreativitet och initiativkraft.

5.1 Fortsatt forskning

Jag anser att det finns ett stort kvarvarande behov att analysera nyttjandet av indirekt eld vid insatser som Sverige deltar i. Jag tycker även att det kan vara intressant att studera exempelvis Norges användning av granatkastare i Afghanistan idag. Uppgifterna som Norge löser där är till stor del lik vår uppgift i Afghanistan vilket gör det intressant. Vidare så tror jag att analysera de amerikanska styrkornas nyttjande av indirekt eld i exempelvis Irak skulle kunna bidra med många erfarenheter från en högintensiv konflikt med krigsliknande situationer. Tänkbara frågeställningar skulle kunna vara:

- Vilken roll kan artilleriförband spela vid lågintensiva konflikter?
- Vilka komponenter måste tillföras för att en pjäspluton skall kunna verka som en skyttepluton vid internationell insats?
- Vilka faktorer har påverkat USA:s nyttjande av indirekt eld i Irak?

6 Käll- och Litteraturförteckning

6.1 Litteratur

- Chefen för armén, *Skjutreglemente för artilleri och granatkastare- del 1 grunder* (Chefen för armén, Stockholm, 1985)
- Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod* (Lund, studentlitteratur, 2003)
- Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2005)
- Sköld, Nils, *Med FN i Kongo-Sveriges medverkan i den fredsbevarande operationen 1960-1964* (Västervik, AB C O Ekblad & Co, 1994)
- Åselius, Gunnar, *Krigen under kalla kriget* (Värnamo, Fälth & Hässler, 2007)
- Chefen för armén, *Nomenklatur för armén* (Stockholm, Chefen för armén, 1984)
- Kongorapport nr 1. Bilaga 6 Sekt I 31/12 1961 H I:14
- Strömberg, Hans och Tuhlin, Erik *Minnesbok KS04*
- Gillespie, Andrew, *Desert Fire – The Diary of a Gulf War Gunner* (London, Leo Cooper, 2001)

6.2 Internet

- <http://www.ne.se/artikel/228852> (2009-02-06 14:32)
- <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kongokrisen> (2009-02-06 14:34)

6.3 Informanter

Intervju

Kongo

Förvaltare Stig Allevik, pensionär

Kosovo

Major Martin Zander, observatör Kongo

Enkät

KS01 oktober 1999 – april 2000

- Artillerichef, Major Daniel Wessén, G3/7, LG

KS02 april 2000 - oktober 2000

- Stabsofficer, ALO, (mm) Överstelöjtnant Steffen Hansen, Hkpflottiljen
- Kompanichef, Åke Norling, Utb C, MSS
- Plutonchef, Daniel Medina, civil

KS03 oktober 2000 – april 2001

- Kompanichef, Major Sven-Erik Sielaff, C S2 undbat, K3
- Ställföreträdande plutonchef, Mike Plass, civil

KS04 april 2001 – november 2001

- Artillerichef Kapten Hans Eklund, MSS LTA

KS05 november 2001 – juni 2002

- Artillerichef Major Martin Zander, observatör Kongo
- Kompanichef Överstelöjtnant Mikael Engman C G5, I19

KS06 juni 2002 – december 2002

- Artillerichef Major Niklas Niemi, C FS-avd, Int UtbE